

XORAZM VILOYATIDA TURIZM VA XIZMATLAR SOHASINING MINTAQAVIY O'SISHDAGI O'RNI

THE ROLE OF TOURISM AND THE SERVICE SECTOR IN REGIONAL DEVELOPMENT IN KHOREZM REGION

¹Zakirova Gulnoza Qudratovna,

²Yo'ldashova Maxliyo Ulug'bek qizi

¹Ma'mun universiteti, "Iqtisodiyot" kafedrası dotsenti, PhD.

E-mail: zakirova_gulnoza@mamunedu.uz, ²Ma'mun universiteti, "Iqtisodiyot" yo'nalishi talabasi. G-mail: mahlioyoldashovao@gmail.com

Annotatsiya Abstract

Uzb. - Mazkur maqolada Xorazm viloyatida turizm va xizmatlar sohasining mintaqaviy iqtisodiy o'sishdagi o'rni tahlil qilingan. Tadqiqotda hududda turizm infratuzilmasining rivojlanishi, xizmatlar bozori dinamikasi, joylashtirish vositalari faoliyati hamda ularning yalpi hududiy mahsulot tarkibi va o'sish sur'atlariga ta'siri baholangan. Tahlil natijalariga ko'ra, xizmatlar sohasi viloyat iqtisodiyotining yetakchi tarkibiy qismiga aylanib, hududiy o'sishga sezilarli hissa qo'shmoqda. Shuningdek, turizm faoliyati Xorazm viloyatida xizmatlar hajmini kengaytirish, xizmatlar eksportini oshirish, aholi bandligini ta'minlash va hududiy infratuzilma samaradorligini kuchaytirishda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Tadqiqot yakunida turizm va xizmatlar sohasini hududiy rivojlanishning strategik drayveri sifatida kuchaytirishga qaratilgan ilmiy xulosalar va amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Eng. - This article examines the role of tourism and the service sector in the regional economic growth of Khorezm region. The study assesses the development of tourism infrastructure, the dynamics of the service market, the activity of accommodation facilities, and their impact on the structure and growth rate of gross regional product. The findings indicate that the service sector has become a leading structural component of the regional economy and makes a significant contribution to regional growth. In addition, tourism activity in Khorezm region serves as an important factor in expanding service output, increasing service exports, supporting employment, and improving the efficiency of regional infrastructure. Based on the results of the study, scientific conclusions and practical recommendations were developed to strengthen tourism and the service sector as strategic drivers of territorial development.

Kalit so'zlar:
Keywords:

❖ turizm, xizmatlar sohasi, mintaqaviy o'sish, Xorazm viloyati, yalpi hududiy mahsulot, xizmatlar eksporti, joylashtirish vositalari, hududiy rivojlanish.

❖ tourism, service sector, regional growth, Khorezm region, gross regional product, service exports, accommodation facilities, territorial development.

Kirish.

Jahon turizmi 2024-yilda amalda to'liq tiklanish bosqichiga chiqdi: UN Tourism ma'lumotiga ko'ra, dunyo bo'yicha 1,4 milliard xalqaro turist qayd etilgan, bu 2023-yilga nisbatan 11 foiz ko'p va pandemiyadan oldingi 2019-yil darajasining 99 foiziga teng. Shu bilan birga, natijalar hududlar bo'yicha bir xil emas: Yevropa, Yaqin Sharq va Afrika 2019-yil ko'rsatkichlaridan o'tib ketgan bo'lsa, Osiyo va Tinch okeani hududi hali ham 2019-yildan 13 foiz past bo'lib qolgan. Bu holat turizmning global tiklanishi fonida mintaqalar o'rtasida raqobat kuchayganini ko'rsatadi [1].

O'zbekiston ham shu global tiklanish to'lqinidan faol foydalanayotgan mamlakatlardan biri bo'lib chiqdi. Turizmni rivojlantirish davlat qo'mitasi ma'lumotiga ko'ra, 2025-yilning dastlabki 9 oyida O'zbekistonga kelgan xalqaro turistlar soni 2024-yilga nisbatan 13 foizga oshgan; yilning 11 oyida esa xorijiy sayyohlar soni 10,7 milliondan oshib, turistik xizmatlar eksporti 4,4 milliard AQSh dollariga yetgan. Bundan tashqari, O'zbekiston 2025-yil yanvar-sentabrida 2019-yil darajasiga nisbatan turistlar oqimi 73 foizga oshgan mamlakatlardan biri sifatida BMT Turizm reytingida eng tez o'sayotgan yo'nalishlar qatoriga kirgan [2].

Makroiqtisodiy fonda xizmatlar sohasining kengayishi ham yaqqol ko'rinadi. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotiga ko'ra, 2025-yilda mamlakat bo'yicha ko'rsatilgan bozor xizmatlari hajmi 1050,3 trln. so'mni tashkil etib, 2024-yilga nisbatan 14,7 foizga oshgan [3]. Shu yil yakunida Xorazm viloyatining ushbu hajmdagi ulushi 36,9 trln. so'm yoki 3,5 foizni tashkil etgan va o'sish sur'ati 115,2 foiz bo'lgan [5].

Xorazm viloyati uchun mavzu ayniqsa dolzarb, chunki hudud tarixiy-madaniy meros, Xiva markazi, xalqaro yo'nalishlar, aeroport va turizm bilan bog'liq xizmatlar zanjiri orqali O'zbekistonning eng istiqbolli turistik

mintaqalaridan biri hisoblanadi [4]. Shu sababli hukumat 2022-2026-yillarda Xorazm viloyatining turizm salohiyatini kompleks rivojlantirish bo'yicha alohida chora-tadbirlar dasturini qabul qilgan bo'lib, unda Sulaymon qal'a, Hazorasp qal'asi, agroturizm, gastronomik obyektlar, yangi reyslar va Urganch aeroportini yirik turistik-transport xabiga aylantirish kabi yo'nalishlar belgilangan. Qisqasi, qog'ozda reja ham bor, maydonda statistika ham bor. Endi ularni bir-biriga ulab, iqtisodiy mantiqni ko'rsatish qoladi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi.

Turizmning uzoq muddatli iqtisodiy o'sishga ta'siri masalasini tizimli ravishda asoslagan tadqiqotchilardan biri J. Balaguer va M. Cantavella-Jordá bo'lib, ular Ispaniya misolida turizm-led growth gipotezasini kointegratsiya va sabab-oqibat tahlili orqali tasdiqlagan. Ularning xulosasiga ko'ra, xalqaro turizmning barqaror kengayishi uzoq muddatda iqtisodiy o'sishga multiplikativ ta'sir ko'rsatadi [8].

I. Cortés-Jiménez mintaqaviy darajadagi tadqiqotida turizmni faqat milliy emas, hududiy o'sish omili sifatida ko'rib chiqadi. U Ispaniya va Italiya hududlari misolida ichki va xalqaro turizmning mintaqaviy iqtisodiy o'sishga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatishini, ammo bu ta'sir turistik ixtisoslashuv va hudud turiga qarab farqlanishini ko'rsatadi. Ayniqsa, qirg'oqbo'yi va turistik faol hududlarda turizmning o'sishga ta'siri kuchliroq [9].

J.G. Brida va M. Pulina turizm-led growth gipotezasi bo'yicha keng qamrovli sharh tayyorlab, VAR, VECM, ARDL, ARCH, GARCH, kesim va panel modellari kabi metodologiyalar qo'llanganini ko'rsatadi. Ularning umumiy xulosasi shundan iboratki, ko'rib chiqilgan mamlakatlarning katta qismida turizm iqtisodiy rivojlanishning qisqa va uzoq muddatli drayveri sifatida namoyon bo'ladi [10].

S. Ivanov va C. Webster 2007-yilgi ishida turizmning iqtisodiy o'sishga qo'shgan hissasini baholash metodologiyasini taklif qiladi. Ular real aholi jon boshiga YaIM o'sishini turizm tomonidan yaratilgan va boshqa tarmoqlar tomonidan yaratilgan komponentlarga ajratish zarurligini asoslaydi. Bu yondashuv bizning tadqiqotimiz uchun ham muhim, chunki Xorazm misolida xizmatlar va turizm hissasini yalpi hududiy mahsulot o'sishi bilan bog'lash aynan shunday ajratilgan tahlilni talab qiladi [11].

Ivanov va Websterning 2013-yildagi global tahlili 174 mamlakat ma'lumotlari asosida turizmning iqtisodiy o'sishga hissasi hududlar bo'yicha turlicha ekanini ko'rsatadi. Ularning natijalariga ko'ra, turizmning o'sishga hissasi Afrika, Osiyo hamda Lotin Amerikasi va Karib havzasida yuqoriroq, Yevropa va Shimoliy Amerikada esa nisbatan pastroq. Demak, turizmning iqtisodiy samarasi hududning boshlang'ich tarkibi va tarmoq ixtisoslashuvi bilan chambarchas bog'liq [12].

N. Antonakakis, M. Dragouni va G. Filis esa Yevropa mamlakatlari misolida turizm va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi aloqa vaqt bo'yicha barqaror emasligini, u iqtisodiy inqirozlar va tashqi shoklarga sezgir ekanini ko'rsatadi. Bu xulosa hududiy siyosat uchun muhim: turizm kuchli drayver bo'lsa ham, uni xizmatlar, logistika, savdo, transport va axborot tizimlari bilan diversifikatsiyalash zarur [13].

L. Dwyer, P. Forsyth va hamkorlar turizm iqtisodiyotida Tourism Satellite Account, iqtisodiy ta'sir tahlili va siyosat baholashini bir-biridan farqlash zarurligini ta'kidlaydi. Ularning fikricha, turizmning haqiqiy iqtisodiy ahamiyatini tushunish uchun nafaqat bevosita tushum, balki bilvosita va induksion ta'sirlarni ham ko'rish kerak. Mazkur maqolada aynan shu yondashuvdan kelib chiqib, turizmni xizmatlar sohasi, hududiy YAHM va xizmatlar eksporti bilan bog'liq holda talqin qilamiz [14].

Shunday qilib, adabiyotlar sharhi uchta asosiy xulosani beradi: birinchidan, turizm o'sishning mustaqil omili bo'lishi mumkin;

ikkinchidan, bu ta'sir hududiy jihatdan notekis taqsimlanadi; uchinchi, eng to'g'ri baholash turizmni kengroq xizmatlar ekotizimi ichida ko'rgan holda yuzaga chiqadi. Xorazm viloyati ana shu uchala tezisni bir joyda tekshirish uchun juda qulay laboratoriya bo'lib turibdi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Tadqiqot obyekti sifatida Xorazm viloyatining turizm va xizmatlar sohasi tanlandi. Empirik baza sifatida Xorazm viloyat statistika boshqarmasining 2024-yilgi turizm press-relizi, 2025-yil yanvar-avgust va yanvar-dekabr holatidagi xizmatlar press-relizlari, 2025-yil yakunlari bo'yicha yalpi hududiy mahsulot materiallari, Xorazm xizmatlar eksporti bo'yicha ma'lumotlari, O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi hamda Turizm qo'mitasining rasmiy ma'lumotlari ishlatildi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

2025-yil yakunlariga ko'ra, Xorazm viloyatining YAHM hajmi 62 987,5 mlrd. so'mni tashkil etib, o'sish sur'ati 107,9 foiz bo'lgan. Eng muhim jihat shundaki, YAHM tarkibida xizmatlar ulushi 2024-yildagi 41,2 foizdan 2025-yilda 42,6 foizga ko'tarilgan. Bundan ham muhimrog'i, xizmatlar sohasi YAHM o'sishiga 3,6 foizlik punkt ijobiy hissa qo'shgan. Bu ko'rsatkich 7,9 foizlik umumiy o'sishning qariyb 45,6 foiziga teng bo'lib, muallif hisob-kitobiga ko'ra, xizmatlar sohasi viloyat iqtisodiy o'sishining deyarli yarmiga yaqin qismini shakllantirgan [6].

Bu holat xizmatlar sohasini Xorazm iqtisodiyotida "ikkinchi darajali qo'shimcha tarmoq" emas, balki o'sishning markaziy platformasi sifatida ko'rsatadi. Ayniqsa, savdo, yashash va ovqatlanish xizmatlarining ulushi 14,8 foizga, tashish va saqlash, axborot va aloqa xizmatlari esa 7,3 foizga yetgani turizm bilan uzviy bog'liq xizmatlar zanjiri kuchayganini anglatadi.

2024-yilda Xorazm viloyatida 28 ta turistik firma va tashkilot faoliyat yuritgan hamda ular 497,5 ming kishiga xizmat

ko'rsatgan. Shu yilning o'zida sotilgan sayyohlik yo'llanmalari soni 19,4 mingta bo'lgan. Turistik firmalar soni 2023-yilga nisbatan 27,3 foizga, xizmat ko'rsatilgan shaxslar soni 3,5 foizga oshgan [4].

Joylashtirish vositalari bo'yicha ham sezilarli kengayish kuzatilgan. 2024-yilda viloyatda 100 ta mehmonxona va mehmonxonaga o'xshash joylashtirish vositasi faoliyat yuritib, ularda 2 441 ta xona va 4 955 ta joy mavjud bo'lgan, 177,2 ming kishi joylashtirilgan. 2023-yilga nisbatan obyektlar soni 17,6 foizga, xonalar soni 11,6 foizga, joylar

soni 12,3 foizga, joylashtirilgan shaxslar soni esa 25,9 foizga ko'paygan.

Hisob-kitoblar ko'ra, 2024-yilda har bir turistik firmaga o'rtacha 17,8 ming xizmat ko'rsatilgan shaxs, har bir joylashtirish obyektiga 24,4 ta xona va bir xonaga o'rtacha 2,03 ta joy to'g'ri kelgan. Bu ko'rsatkichlar turizm infratuzilmasi miqdoriy jihatdan kengayib borayotganini, ammo u endi oddiy "mehmon qabul qilish" tizimi emas, balki xizmatlar iqtisodiyotining yirik zanjiriga aylanganini ko'rsatadi.

1-jadval

Xorazm viloyatida turizm va joylashtirish infratuzilmasining asosiy ko'rsatkichlari (2024-yil)*

Ko'rsatkich	Qiymat	2023-yilga nisbatan o'zgarish
Turistik firma va tashkilotlar soni, birlik	28	+27,3%
Xizmat ko'rsatilgan shaxslar soni, ming kishi	497,5	+3,5%
Sotilgan sayyohlik yo'llanmalari, ming birlik	19,4	-49,9%
Mehmonxona va o'xshash joylashtirish vositalari soni, birlik	100	+17,6%
Nomerlar soni, birlik	2 441	+11,6%
Joylar soni, birlik	4 955	+12,3%
Joylashtirilgan shaxslar soni, ming kishi	177,2	+25,9%

*Manba: Xorazm viloyat statistika boshqarmasining 2024-yil turizm va dam olish bo'yicha press-relizi asosida mualliflar tomonidan tuzildi.

1-jadval ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda Xorazm viloyatida turizm va xizmatlar sohasida ijobiy o'sish tendensiyalari kuzatilmoqda. Xususan, turistik firma va tashkilotlar soni 28 taga yetib, 2023-yilga nisbatan 27,3 foizga oshgan. Xizmat ko'rsatilgan shaxslar soni 497,5 ming kishini tashkil etib, 3,5 foizlik o'sish qayd etilgan bo'lsa, joylashtirilgan shaxslar

soni 25,9 foizga ortgan. Mehmonxona va o'xshash joylashtirish vositalari sonining 17,6 foizga ko'payishi infratuzilmaning kengayayotganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, sotilgan sayyohlik yo'llanmalari sonining 49,9 foizga kamaygani ichki va tashqi turizm oqimlaridagi o'zgarishlarni aks ettiradi.

2-jadval

Xorazm viloyatida xizmatlar sohasining asosiy turlari bo'yicha hajmi (2024-2025-yillar, mlrd. so'm)*

Xizmat turi	2024-yil	2025-yil	O'sish sur'ati, %
Xizmatlar jami	29 193,0	36 911,6	115,2
Yashash va ovqatlanish xizmatlari	10 308,3	12 632,9	110,3
Transport xizmatlari	4 542,4	6 319,9	119,8
Moliyaviy xizmatlar	4 069,7	5 063,6	122,9
Savdo xizmatlari	4 383,1	5 175,2	112,1
Aloqa va axborotlashtirish xizmatlari	1 102,2	1 534,4	123,9
Ta'lim sohasidagi xizmatlar	884,9	1 258,0	126,8

*Manba: Xorazm viloyat statistika boshqarmasining 2025-yil yanvar-dekabr bo'yicha xizmatlar press-relizi asosida mualliflar tomonidan tuzildi.

2024–2025-yillarda xizmatlar sohasi ko'rsatkichlari tahlili ushbu yo'nalishda barqaror o'sish kuzatilayotganini ko'rsatadi. Jumladan, xizmatlar umumiy hajmi 29 193,0 mlrd. so'mdan 36 911,6 mlrd. so'mga yetib, 115,2 foizlik o'sish qayd etilgan. Yashash va ovqatlanish xizmatlari hamda savdo xizmatlarida mos ravishda 110,3 va 112,1 foizlik

o'sish kuzatilgan. Transport va moliyaviy xizmatlar sohasida nisbatan yuqori o'sish sur'atlari, ya'ni 119,8 va 122,9 foizni tashkil etgan. Eng yuqori o'sish esa ta'lim hamda aloqa va axborotlashtirish xizmatlarida qayd etilib, bu ko'rsatkichlar mos ravishda 126,8 va 123,9 foizga teng bo'lgan.

3-jadval

*Xorazm viloyatida xizmatlar hajmining hududlar kesimidagi taqsimoti (2025-yil yanvar-dekabr)**

Hudud	Hajmi, mlrd. so'm	Ulushi, %	O'sish sur'ati, %
<i>Xorazm viloyati</i>	36 911,6	100,0	115,2
<i>Urganch shahar</i>	8 638,0	23,4	115,2
<i>Xiva shahar</i>	1 990,5	5,4	170,8
<i>Urganch tumani</i>	1 712,4	4,6	114,1
<i>Hazorasp tumani</i>	1 398,4	3,8	112,6
<i>Xonqa tumani</i>	1 393,9	3,8	115,4
<i>Bog'ot tumani</i>	1 079,2	2,9	115,3
<i>Xiva tumani</i>	1 084,2	2,9	116,1

***Manba:** Xorazm viloyat statistika boshqarmasining 2025-yil xizmatlar press-relizi asosida mualliflar tomonidan tuzildi.

Hududlar kesimida xizmatlar hajmi tahlili Xorazm viloyatida iqtisodiy faollikning notekis taqsimlanganini ko'rsatadi. Viloyat bo'yicha jami xizmatlar hajmi 36 911,6 mlrd. so'mni tashkil etib, 115,2 foizlik o'sish qayd etilgan. Eng yuqori ulush Urganch shahriga to'g'ri kelib, 8 638,0 mlrd. so'm yoki 23,4 foizni tashkil etgan. Xiva shahrida esa nisbatan past

ulushga qaramay, eng yuqori o'sish sur'ati – 170,8 foiz kuzatilgan. Tumanlar kesimida Urganch, Hazorasp va Xonqa tumanlarida barqaror o'sish sur'atlari qayd etilgan. Shu bilan birga, Bog'ot va Xiva tumanlarida ham xizmatlar hajmi oshib borayotgani hududiy iqtisodiy faollik kengayayotganini anglatadi.

4-jadval

*Xorazm viloyatida turizm, xizmatlar sohasi va mintaqaviy o'sish o'rtasidagi bog'liqlikni ifodalovchi asosiy indikatorlar**

Ko'rsatkich	Qiymat
<i>YAHM hajmi, 2025-yil, mlrd. so'm</i>	62 987,5
<i>YAHM o'sish sur'ati, %</i>	7,9
<i>Xizmatlar ulushi YAHM tarkibida, %</i>	42,6
<i>Xizmatlar sohasining YAHM o'sishiga hissassi, foizlik punkt</i>	3,6
<i>Xizmatlar eksporti, 2024-yil, mln. AQSh dollari</i>	26,1
<i>Xizmatlar eksportida turizm ulushi, %</i>	40,8

***Manba:** Xorazm YAHM bo'yicha 2025-yil press-relizi va xizmatlar eksporti bo'yicha rasmiy axborot asosida mualliflar tomonidan tuzildi.

Jadvallar natijalari shuni ko'rsatadiki, Xorazm viloyatida turizm va xizmatlar sohasi mintaqaviy o'sishning eng muhim

drayverlaridan biri hisoblanadi. Xususan, 2025-yilda xizmatlar sohasining YAHM tarkibidagi ulushi 42,6 foizni tashkil etgan va

aynan shu tarmoq YAHM o'sishiga 3,6 foizlik punkt bilan eng katta hissa qo'shgan. Shu bilan birga, 2024-yilda turistik firmalar tomonidan 497,5 ming kishiga xizmat ko'rsatilgani, 100 ta joylashtirish vositasida 177,2 ming kishi

joylashtirilgani hamda xizmatlar eksportida turizmning 40,8 foizlik ulushi ushbu sohaning nafaqat ichki talabni, balki tashqi iqtisodiy faollikni ham rag'batlantirayotganini tasdiqlaydi [5].

5-jadval

Xorazm viloyatida turizm faoliyatining Urganch va Xiva shaharlari bo'yicha hududiy konsentratsiyasi, 2024-yil*

Ko'rsatkich	Xorazm viloyati jami	Urganch shahar	Urganch ulushi, %	Xiva shahar	Xiva ulushi, %
<i>Turistik firma va tashkilotlar soni, birlik</i>	28	15	53,6	6	21,4
<i>Xizmat ko'rsatilgan shaxslar soni, ming kishi</i>	497,5	14,4	2,9	482,0	96,9
<i>Sotilgan sayyohlik yo'llanmalari, ming birlik</i>	19,4	15,1	77,8	3,2	16,5

*Manba: Xorazm viloyati statistika boshqarmasining 2024-yil turizm va dam olish bo'yicha press-relizi asosida muallif tomonidan tuzildi.

Xorazm viloyati turizm sohasidagi hududiy taqsimot tahlili shuni ko'rsatadiki, viloyatdagi 28 ta turistik firma va tashkilotning 53,6 foizi Urganch shahrida joylashgan, Xiva shahrida esa ular ulushi 21,4 foizni tashkil etadi. Xizmat ko'rsatilgan shaxslar soni bo'yicha esa Xiva shahri yetakchi bo'lib, jami 497,5 ming kishidan 96,9 foizi yoki 482 ming

kishi aynan Xiva shahrida xizmat olgan. Sotilgan sayyohlik yo'llanmalari hajmi bo'yicha ham Urganch shahri yetakchi pozitsiyada bo'lib, 19,4 ming birlikdan 77,8 foizi Urganchga to'g'ri keladi, Xiva shahri esa 16,5 foiz ulushga ega. Bu ko'rsatkichlar hududlar o'rtasida turizm faoliyati markazlashganligini va xizmat ko'rsatish hajmidagi tafovutni aks ettiradi.

6-jadval

Xorazm viloyatida xizmatlar sohasining Urganch va Xiva shaharlari bo'yicha asosiy ko'rsatkichlari, 2025-yil yanvar-dekabr*

Hudud	Xizmatlar hajmi, mlrd. so'm	Ulushi, %	O'sish sur'ati, %
<i>Xorazm viloyati</i>	36 911,6	100,0	115,2
<i>Urganch shahar</i>	8 638,0	23,4	115,2
<i>Xiva shahar</i>	1 990,5	5,4	170,8

*Manba: Xorazm viloyati statistika boshqarmasining 2025-yil yanvar-dekabr bo'yicha xizmatlar press-relizi asosida muallif tomonidan tuzildi.

5-jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, Xorazm viloyatida turizm faoliyati hududlar bo'yicha notekis taqsimlangan. Xususan, 2024-yilda turistik firma va tashkilotlarning 53,6 foizi Urganch shaharda jamlangan bo'lsa, xizmat ko'rsatilgan shaxslarning 96,9 foizi Xiva shahri hissasiga to'g'ri kelgan. Shu bilan birga, sotilgan sayyohlik yo'llanmalarining 77,8 foizi ham Urganch shaharda shakllangan. Bu esa turizm oqimi asosan Xivada yuzaga kelayotganini, biroq tashkiliy-boshqaruv, rezervatsiya va savdo operatsiyalarining asosiy qismi Urganchda markazlashganini ko'rsatadi.

Tahlilda yana bir muhim holat ko'zga tashlanadi: 2024-yilda xizmat ko'rsatilgan turistlar soni oshgan bo'lsa-da, sotilgan sayyohlik yo'llanmalari soni keskin kamaygan. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, xizmat ko'rsatilgan shaxslar soni 3,5 foizga oshgan, ammo sotilgan yo'llanmalar soni 49,9 foizga kamaygan. Bu ko'rsatkichlarni hisobga olsak, Xorazm turizmida klassik paketli savdodan ko'ra mustaqil bron qilish, raqamli platformalar, to'g'ridan-to'g'ri mehmonxona va servis buyurtmalari ulushi oshib borayotgan

bo'lishi mumkin, degan ilmiy taxminni ilgari surish mumkin.

Shuningdek, xizmatlar sohasi YAHM tarkibida 42,6 foizga yetgani va YAHM o'sishiga 3,6 foizlik punkt hissa qo'shgani, turizmning ushbu xizmatlar tizimi ichidagi roli bilan birga ko'rilganda, "turizm → xizmatlar kengayishi → hududiy daromadlar o'sishi" zanjiri Xorazmda amalda ishlayotganini ko'rsatadi. Bu bevosita turizm-led growth emas, balki region-level service-mediated tourism growth modeliga yaqinroq ko'rinadi. Insonlar hamma narsani murakkablashtirishni yaxshi ko'radi, lekin mantiq oddiy: turist kelsa, xizmat sotiladi; xizmat sotilsa, hudud o'sadi [7].

Xulosa va takliflar.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosalarga kelindi.

Birinchidan, Xorazm viloyatida xizmatlar sohasi 2025-yilda YAHM tarkibidagi eng yirik komponentga aylanib, 42,6 foiz ulush va

3,6 foizlik punkt hissasi bilan mintaqaviy o'sishning asosiy drayveri bo'lib xizmat qilgan. Bu xizmatlar sohasining, ayniqsa turizm bilan bog'liq segmentlarining, hududiy iqtisodiyot uchun strategik ahamiyatini tasdiqlaydi.

Ikkinchidan, turizm Xorazmda mustaqil tarmoq sifatida emas, balki joylashtirish, savdo, ovqatlanish, transport, axborot, logistika va eksport xizmatlari bilan integratsiyalashgan tizim sifatida ishlayotganda. 2024-yildagi 28 ta turistik firma, 497,5 ming xizmat ko'rsatilgan shaxs, 100 ta joylashtirish vositasi va 177,2 ming joylashtirilgan kishi buni yaqqol ko'rsatadi.

Uchinchidan, Xorazmda turizm va xizmatlarning hududiy modeli ikki markazli xarakterga ega: Xiva turist oqimining asosiy markazi, Urganch esa xizmatlar tranzaksiyasi va tashkiliy funksiyalar markazidir. Bu modelni siyosat darajasida tan olish va rejalashtirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. UN Tourism. World Tourism Barometer, January 2025.
2. O'zbekiston Respublikasi Turizm qo'mitasi. 2025-yil turizm natijalari bo'yicha rasmiy axborotlari.
3. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. O'zbekiston Respublikasida xizmatlar sohasining asosiy ko'rsatkichlari, 2025-yil yanvar-dekabr.
4. Xorazm viloyat statistika boshqarmasi. Xorazm viloyatida turizm va dam olishni rivojlanishi, 2024-yil uchun.
5. Xorazm viloyat statistika boshqarmasi. Xorazm viloyatida xizmatlar sohasining asosiy ko'rsatkichlari, 2025-yil yanvar-dekabr.
6. Xorazm viloyat statistika boshqarmasi. Xorazm viloyatining yalpi hududiy mahsuloti, 2025-yil yanvar-dekabr.
7. Xorazm viloyat statistika boshqarmasi. Xizmatlar eksportining asosiy ko'rsatkichlari, 24.01.2025.
8. Balaguer, J., & Cantavella-Jordá, M. (2002). *Tourism as a Long-Run Economic Growth Factor: The Spanish Case*.
9. Cortés-Jiménez, I. (2006). *Tourism and Economic Growth at Regional Level: The Cases of Spain and Italy*.
10. Brida, J.G., & Pulina, M. (2010). *A Literature Review on the Tourism-Led-Growth Hypothesis*.
11. Ivanov, S., & Webster, C. (2007). *Measuring the Impact of Tourism on Economic Growth*.
12. Ivanov, S., & Webster, C. (2013). *Tourism's Contribution to Economic Growth: A Global Analysis for the First Decade of the Millennium*.
13. Antonakakis, N., Dragouni, M., & Filis, G. (2015). *How Strong is the Linkage Between Tourism and Economic Growth in Europe?*
14. Dwyer, L., Forsyth, P., va boshqalar. (2016). *Tourism Economics and Policy Analysis: Contributions and Legacy of the Sustainable Tourism Cooperative Research Centre*.